

Polikliniğe başvuran hastalarda güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi, tutum ve davranışların araştırılması

Evaluation of knowledge, attitude, and behavior about harmful effects of the sun and sun protection among patients attending an outpatient clinic

Sevim Terzi, Pınar Yüksel Başak*, İjlal Erturan**

Akşehir Devlet Hastanesi, Dermatoloji Kliniği, Akşehir, Türkiye

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Kartal Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Dermatoloji Kliniği, İstanbul, Türkiye

**Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi, Dermatoloji Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye

Öz

Amaç: Polikliniğe başvuran hastalarda güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi, tutum ve davranışların araştırılması amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Çalışmaya yaşları 16-89 arasında değişen 171 erkek ve 229 kadın, toplam 400 hasta dahil edildi. Tüm hastalara 52 soruluk bir anket formu uygulandı. Anket formunun birinci bölümde hastaların sosyo-demografik özellikleri, güneş yanığı öyküsü, birinci derece akrabalarında deri kanseri öyküsü, ikinci bölümde güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkında bilgi düzeyleri, üçüncü bölümde ise tutum ve davranışları değerlendirildi.

Bulgular: Hastaların %69,25'inin bilgi düzeyi yeterli bulundu. Ekonomik durum, ikamet, deri tipi, kişide ve birinci derece akrabalarında deri kanseri varlığı bilgi düzeyini etkilemezken, eğitim seviyesi arttıkça bilgi düzeyinin arttığı görüldü. Hastaların güneşten korunma metodu olarak en çok gün ortası güneşinden kaçınma (%75,5) ve gölgede durma (%64,8) yöntemlerini tercih ettikleri ve %45,3'ünün güneşten koruyucu ürün kullandığı saptandı. Güneşin zararlı etkileri ve güneşten korunma konusunda en çok bilgi edinilen kaynaklar sırasıyla televizyon, dergi ve gazete (%76,3), doktor önerisi ve internet olarak bulundu.

Sonuç: Hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkındaki bilgilerinin genel olarak yüksek düzeyde olduğu bulundu. Bununla birlikte kişilerin bilgi birikimini güneşten korunma davranışına dönüştürmedikleri gözlemlendi.

Anahtar Kelimeler: Güneşten korunma, ultraviyole, güneşten koruyucular

Abstract

Background and Design: The aim of the study was to evaluate harmful effects of sun exposure and knowledge, attitude and behaviors related to sun protection among patients attending our outpatient clinic.

Materials and Methods: A total of 400 patients (171 male and 229 female) aged between 16 and 89 years were included in this study. Subjects were requested to fill out a questionnaire composed of 52 questions. In the first part of the questionnaire, patients' socio-demographic characteristics, history of sunburn, first-degree relatives with a history of skin cancer; in the second part, knowledge about harmful effects of sun and sun protection were inquired. In the third part, patient attitude and behaviors related to sun protection was evaluated.

Results: Our results revealed that 69.25% of patients had satisfactory level of knowledge. While the level of knowledge was not affected by economic status, place of residence, skin type and presence of skin cancer in participants or their first-degree relatives, it was found to be increased with increasing educational level. The patients were found to prefer avoiding mid-day sun (75.5%) and staying in the shade (64.8%) chiefly as sun protection methods and 45.3% of patients were found to use sunscreens. Most frequently preferred sources of information about harmful effects of the sun and sun protection methods were found to be television, magazines and newspapers (76.3%), doctor's advice and internet, respectively.

Conclusion: Although a satisfactory level of knowledge about harmful effects of the sun and protection methods was found, it was observed that individuals could not convert their knowledge into the sun protection behavior.

Keywords: Sun protection, ultraviolet, sunscreens

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Pınar Yüksel Başak, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Kartal Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Dermatoloji Kliniği, İstanbul, Türkiye
Tel.: +90 532 422 33 56 E-posta: pinarbasak@hotmail.com **Geliş Tarihi/Received:** 24.06.2015 **Kabul Tarihi/Accepted:** 29.02.2016

©Telif Hakkı 2017 Deri ve Zührevi Hastalıklar Derneği
Türkderm-Deri Hastalıkları ve Frengi Arşivi Dergisi, Galenos Yayınevi tarafından basılmıştır.

Giriş

Güneş ışığının nevüs ve deri kanserlerinin gelişimiyle ilgili etkileri, kişisel ve çevresel faktörlere bağlı olarak ülkeler arasında dikkat çekici farklar göstermektedir. Ultraviyolenin (UV) neden olduğu DNA mutasyonları 1960 yılında karakterize edilmiş, 1990'larda spesifik genlerin ve bu mutasyonların hedeflediği sinyal yolları saptanmıştır. Günümüzde UV'nin çevresel karsinojenler arasında yer aldığı kanıtlanmıştır¹⁻³.

Yirminci yüzyılın ilk yarısından itibaren melanom ve melanom dışı deri kanserlerinde artış gözlemlendiği bildirilmektedir. Güneş maruziyetini azaltmak deri kanseri gelişimini önlemede temel davranışsal amaç olup yoğun UV'nin tehlikeleri hakkında halkın bilinçlendirilmesi ve aşırı güneş maruziyetini önleme yollarının öğretilmesi gerekmektedir^{2,4}.

Bu çalışmada polikliniğe başvuran hastalarda güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi, tutum ve davranışların araştırılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Çalışmaya Ocak 2013-Kasım 2014 tarihleri arasında hastanemiz Deri ve Zührevi Hastalıklar polikliniği ve diğer polikliniklere başvuran, 16 yaş üzeri okur-yazar hastalar dahil edildi. Çalışma için Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Yerel Etik Kurulu'ndan izin alındı ve etik kurulun 07/03/2012 tarihli, 3 sayılı kararı ile başlatıldı (protokol 07/03/2012 tarihli ve 3 sayılı kararı). Hastalardan güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları konusunda bilgi, tutum ve davranışların araştırılması konusunda verilecek anket için onam alındı. Yaklaşık 10 dakika süren anket formu yüz yüze görüşme yoluyla doldurulduktan sonra her hastaya güneşin zararlı etkileri ve korunma yollarıyla ilgili hazırlanmış bir sayfalık bilgilendirme broşürü verildi. Anket formu, literatürde benzer çalışmalardan ve uzman görüşlerinden yararlanılarak hazırlanan 52 sorudan oluşmakta idi. Ankette yer alan 1-9 arası sorular hastaların sosyo-demografik özelliklerini, 10-13 arası sorular güneş yanığı öyküsü, birinci derece akrabalarında deri kanseri öyküsü ve dermatolojik açıdan tıbbi özelliklerini, 14-34 arası sorular hastaların bilgi düzeylerini ve 35-52 arası sorular hastaların tutum ve davranışlarını değerlendirmek amacıyla hazırlandı.

Anket formunda güneşin deri üzerine zararlı etkileri hakkında 7, çocukluk çağında güneş maruziyeti hakkında 7 ve güneşten koruyucu ürünlerin (GKÜ) kullanımı hakkında 7 olmak üzere toplam 21 soru mevcuttu. On dokuz sorunun yanıtları "doğru", "yanlış", "bilmiyorum" şeklinde olup, iki soru çoktan seçmeli olarak hazırlandı. Yirmi bir anket sorusunun en az 11'ine doğru cevap verenlerin bilgi düzeyi yeterli olarak değerlendirildi.

Anket formunda katılımcıların tutum ve davranışlarını değerlendirmeye yönelik 18 soru mevcuttu. Bu bölümde güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkında başvuru bilgi kaynakları, kişilerin kendileri ve varsa çocukları için başvurdukları güneşten korunma yöntemleri ve GKÜ kullanımları ayrıntılı olarak sorgulandı.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizi, bilgisayar ortamında Microsoft Excel ve SPSS 22.0 paket programı kullanılarak yapıldı. Elde edilen veriler için uygun tanımlayıcı istatistikler, frekans ve yüzde dağılımları, pasta ve sütun grafikleri ile yaş için ortalaması±standart sapma olarak verildi. Birbirleri ile bağlantılı değişkenler için çapraz tablolar oluşturularak ortak dağılımı incelendi. Değişkenler kategorik yapıda olduğundan aralarındaki ilişkiler ki-kare

analizi ile test edildi. Elde edilen sonuçların arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edildi. Kategorik değişkenler arasındaki ilişki Phi ve Cramer's V katsayıları ile ölçüldü.

Bulgular

Çalışmaya 200'ü dermatoloji polikliniği, 200'ü diğer polikliniklere başvuran olmak üzere toplam 400 hasta dahil edildi. Hastaların yaşları 16 ile 89 arasında değişmekte olup yaş ortalaması $37,74\pm 16,32$ olarak saptandı. Hastaların sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Çalışma grubunun %42,8'i erkek, %57,2'si kadın ve %64,8'i evlilerden oluşmakta idi. Hastaların %25,3'ü ilköğretim, %10,3'ü ortaokul, %21'i lise ve %43,5'i üniversite öğrencisi veya üniversite mezunu olarak tanımlandı. Olguların %6,3'ü Fitzpatrick deri tip 1, %23,3'ü Fitzpatrick deri tip 2 ve %66'sı Fitzpatrick 3 ve 4 deri tipine sahipti. Hastaların %57,8'inin il, %30,8'inin ilçe ve %11,5'inin köyde yaşadığı belirlendi. Katılımcıların %84'ü ekonomik durumunun orta, %9,3'ü düşük, %6'sı yüksek %0,5'i çok düşük ve %0,3'ü çok yüksek olduğunu belirtti. Hastaların %81'inin kapalı ortamda, %19'unun ise açık alanda çalıştığı bildirildi. Olguların %76'sı güneş yanığı öyküsü vermiş olup, daha önce güneş yanığı geçirme öyküsüyle, bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı ($p<0,05$).

Güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeyi yeterli olanlar %69,25 oranında idi. Cinsiyete göre hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde bilgi içeren sorulara kadınlar daha iyi yanıt vermiş olmalarına rağmen cinsiyetle hastaların bilgi düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı

Tablo 1. Hastaların sosyo-demografik özellikleri

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	229	57,2
Erkek	171	42,8
Eğitim seviyesi		
İlköğretim	142	35,6
Lise	84	21
Üniversite	174	43,5
Medeni hal		
Evli	259	64,8
Bekar	141	35,3
İkamet		
İl	231	57,8
İlçe/köy	169	42,3
Ekonomik düzey		
Çok düşük/düşük	39	9,8
Orta	336	84
Çok yüksek/yüksek	25	6,3
Meslek		
Öğrenci/memur/sağlık çalışanı	191	47,8
Ev hanımı/emekli	131	32,8
Serbest meslek/çiftçi/işçi	78	19,6

ilişki saptanmadı ($p>0,05$). Kadınların %13,9'u, erkeklerin ise %18,7'si bronzlaşmak için güneşlendiğini veya solaryuma girdiğini belirtti. Cinsiyet ile bronzlaşmak için güneşlenme/solaryuma girme arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmadı ($p>0,05$).

Hastaların yaşı ile güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeyi yeterliliği arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmış olup hastaların yaş ortalaması arttıkça güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile bilgi düzeylerinin azaldığı bulunmuştur ($p<0,001$). Eğitim seviyesi ile bilgi düzeyleri arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuş olup eğitim seviyesi arttıkça bilgi düzeylerinin arttığı saptanmıştır ($p<0,001$).

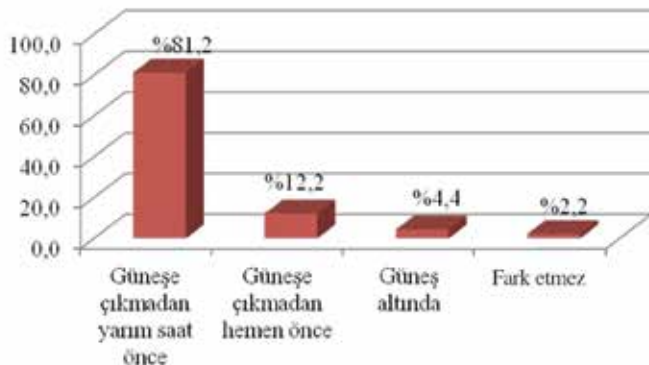
Katılımcıların %25,8'i öğrenciler ve %23,8'i ev hanımlarından oluşmakta idi. Güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeyi yeterlilik oranları, öğrenci grubunda %85,4 iken çiftçi grubunda %45,8 ile en düşük olarak bulundu.

Herhangi bir deri hastalığı olanların %68,5'inin, herhangi bir deri hastalığı olmayanların %70'inin bilgi düzeyi yeterli olarak bulundu. Deri hastalığı varlığı ile hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmadı ($p>0,05$).

Hastaların güneşten korunmak için en çok gün ortası güneşinden kaçınma (%75,5) ve gölgede durma (%64,8) yöntemlerini tercih ettikleri tespit edildi. En sık kullanılan fiziksel koruyucu yöntem ise %49,5 oranla şapka takma idi. Hastaların eğitim seviyesi düştükçe güneşten korunma için hiçbir önlem almama oranlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde arttığı görüldü ($p=0,032$).

Hastaların %45,3'ü GKÜ kullanmakta olup %54,7'si GKÜ kullanmadığını belirtti. GKÜ kullanmama nedeni olarak en yüksek oranda (%61,8) alışkanlık olmaması gösterildi. GKÜ kullanan hastaların %64,7'si kadın, %35,3'ü erkek olup bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p=0,007$). Ayrıca hastaların GKÜ kullanımının eğitim seviyesi ($p<0,001$), yaş ($p<0,001$), medeni durum ($p<0,001$), ekonomik düzey ($p=0,002$), ikamet ($p<0,001$), güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkında kişilerin bilgi düzeyi ($p<0,001$) ile istatistiksel olarak anlamlı derecede ilişkili olduğu bulundu. Hastaların güneş yanığı öyküsü ($p=0,25$) ve deri tipi ($p=0,645$) ile GKÜ kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı.

Hastaların %60,2'sinin 30 ve üzerinde koruma faktörlü GKÜ tercih ettiği saptandı. GKÜ kullanan hastaların %52,5'i sadece güneşe çıkacağı zaman, %24,9'u sabah bir kez, %14,4'ü 4-5 saatte bir ve %8,3'ü 2-3 saatte bir tekrarlamak üzere GKÜ kullandığını belirtti. GKÜ kullanan

Şekil 1. Hastaların güneşten koruyucu ürünü gün içinde uygulama şekilleri

hastaların deniz kenarında GKÜ kullanım bölgeleri sorgulandığında %13,4'ü denize girmediğini belirtirken %70,5'i deniz kenarında GKÜ'yü güneş gören her yerine sürdüğünü bildirdi. GKÜ kullanan hastaların %81,2'si güneşe çıkmadan yarım saat önce, %12,2'si güneşe çıkmadan hemen önce ve %4,4'ü güneş altında GKÜ uyguladığını belirtti (Şekil 1). Çocuk sahibi olan hastaların çocukları için güneşten korunma metodları sorgulandığında ebeveynlerin çocukları için en çok tercih ettiği güneşten korunma metodunun %85,7 oranla gün ortası güneşinden kaçınma ve %75,9 oranla gölgede durma olduğu görüldü (Tablo 2). Ebeveynlerin çocukları için en sık tercih ettiği fiziksel koruyucu yöntemler sırasıyla şapka takma (%84,9), gözlük takma (%35,5) ve GKÜ (%34,7) şeklinde bulundu. Çocuk sahibi olan 243 kişinin %34,9'u çocuğu/çocukları için GKÜ kullandığını ifade etti. Hastaların eğitim seviyesi yükseldikçe çocukları için GKÜ kullanım oranlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde arttığı tespit edildi ($p<0,001$). Ebeveynlerin, çocuklarına en yüksek oranla erken bebeklik döneminde GKÜ kullanmaya başladığı belirlendi (%30,5).

Hastaların güneşin zararlı etkileri ve güneşten korunma konusunda bilgi kaynakları arasında televizyon, dergi ve gazetenin %76,3 oranla en sık, doktor önerisinin %53,8 oranla ikinci sırada olduğu görüldü.

Güneşin deri üzerine zararlı etkileri ve korunma konusundaki bilgi düzeyleri açısından, hastaların %26,8'i kendilerini yeterli görürken, %73,2'si ise bu konuda bilgi düzeyini yeterli bulmadığını ifade etti. Ayrıca bilgi düzeyi yeterli seviyede olanların %70'i bilgi düzeyini yeterli görmediğini belirtirken, bilgi düzeyi yeterli seviyede olmayanların ise %19,5'i bilgi düzeyini yeterli gördüğünü belirtti.

Tartışma

İnsan derisinin çevresel ve suni UV'ye maruziyeti ozon tabakasında incelmeye, solaryum cihazlarının gereksiz kullanımı, değişen yaşam tarzı ve spor aktiviteleri nedeniyle artmaktadır. Yaşam süresinin uzaması da UV'nin kümülatif dozunu artıran diğer önemli bir faktördür⁵.

Ülkemizde güneşten korunma konusunda Filiz ve ark.⁶ lise öğrencilerinde, Kaymak ve ark.⁷ üniversite öğrencilerinde, Köktürk ve ark.⁸ dermatoloji polikliniğine başvuran hastalarda, Ergin ve ark.⁹ beş yaşından küçük çocuğu olan annelerde güneşten korunma ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları değerlendirmişlerdir. Ayrıca Kaptanoğlu ve ark.¹⁰

Tablo 2. Çocuk sahibi olan hastaların çocuklarını güneşten koruma metodları (birden fazla seçenek belirtilebilmiştir)

		n	%
Güneşten kaçınma	Güneşe hiç çıkarmama	5	2
	Gün ortası güneşinden kaçınma	210	85,7
	Gölgede durma	186	75,9
	Güneşten kaçınmama	5	2
Güneşten korunma	Kapalı kıyafetler giydirme	77	31,4
	Şapka takma	208	84,9
	Gözlük takma	87	35,5
	Şemsiye kullanma	16	6,5
	Güneşten koruyucu ürün kullanma	85	34,7
	Hiçbir koruyucu önlem almama	11	4,5

Kuzey Kıbrıs Türk toplumunda ilkokul çağı çocukları ve ailelerinin benzer konudaki bulgularını rapor etmişlerdir. Biz çalışmamızda bilgi, tutum ve davranışlara yönelik parametreleri genişleterek daha ayrıntılı sonuçlar almayı hedefledik.

Çalışmamızda polikliniğe başvuran hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkındaki bilgi düzeylerinin Yan ve ark.'nın¹¹ çalışmasına benzer şekilde genel olarak yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca polikliniğe başvuran hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkındaki bilgi düzeylerinin, eğitim düzeyi arttıkça yükseldiği ve yaş ortalaması arttıkça azaldığı görülmüştür. Yaş ortalaması arttıkça katılımcıların eğitim seviyesinin düşmesinin bu sonuca neden olabileceği düşünülebilir. Bir çalışmada da eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin güneşten korunma konusunda daha bilgili olduğu ve daha bilinçli davranışlar sergilediği de bildirilmiştir¹⁰. Bekarların evlilere oranla bilgi düzeylerinin anlamlı şekilde yüksek olarak bulunması bekarların oluşturduğu grubun eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla açıklanabilir. Daha önce güneş yanığı geçirme öyküsü ve deri tipi ile hastaların bilgi düzeyleri arasında ilişki kurulamamış olmasının, güneş yanığı geçiren ve açık tenli bireylerin güneşten korunma bilincinin daha fazla olması beklentimizi karşılamadığı görülmüştür.

Stanton ve ark.¹² kadınların deri kanseri ve güneşten korunma konusunda bilgi düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek oranda bulmuşlardır. Çalışmamızda benzer şekilde kadınların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkında bilgi düzeyleri erkeklere göre daha yüksek bulunsada istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiş, ancak erkeklerde bronzlaşma davranış oranı daha yüksek saptanmıştır. Bu sonuç, çalışmamızda istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmasada kadınların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeylerinin daha yüksek olması ile ilgili olabilir. Kaymak ve ark.'nin⁷ araştırmalarında güneşin zararlı etkileri ile ilgili bilgi içeren sorulara kız öğrenciler daha iyi yanıt vermiş olmakla birlikte erkeklerle aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır.

Owen ve ark.¹³ Kuzey İrlanda'da güneşten korunma konusunda bilgi tutum ve davranışları araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, 16-25 yaş grubu ve 65 yaş üstü erkeklerin bilgi düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre istatistiksel olarak önemli ölçüde düşük olduğunu saptamışlardır. Çalışmamızda söz konusu çalışmadan farklı olarak 16-24 ve 25-44 yaş grubundaki hastaların bilgi düzeyleri, 45-64 ve 65 ve üzeri yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu durum, çalışmamıza katılan 16-24 yaş grubu hastaların eğitim seviyesinin yüksek olması ile açıklanabilir.

Çalışmamızda bireylerin güneşten kaçınma davranışları olarak güneşe hiç çıkmama, gün ortası güneşinden sakınma, gölgede durma eylemlerini, güneşten korunma amaçlı kapalı kıyafet giyme, şapka takma, gözlük takma davranışlarına oranla daha fazla uygulama eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bu hastalarda gün ortası güneşinden kaçınma davranışı en sık kullanılan güneşten korunma metodu olarak bulunmuştur. Bu durum şapka, gözlük takma, GKÜ kullanımı gibi fiziksel yöntemlerin pratikte uygulanmasının daha zor olmasıyla açıklanabilir. Benzer şekilde Kaymak ve ark.'nin⁷ çalışmalarında güneşten korunmaya özen gösteren kişilerin en sık kullandığı güneşten korunma yöntemi saat 10:00-16:00 arası güneşe çıkmama şeklinde raporlanmıştır. Köktürk ve ark.⁸ da 10:00-16:00 arasında güneşe çıkmama durumunu %53 oranında tespit etmişlerdir.

Çalışmamızda eğitim düzeyi yüksek, yaş ortalaması düşük olanlar, kadınlar ve bekarlarda, ekonomik düzeyi yüksek olanlarda, kentsel

bölgede ikamet edenlerde, güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkında bilgi düzeyi yüksek olanlarda GKÜ kullanımı anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde bildirilen çalışmalarda GKÜ kullanım oranının eğitim düzeyi ve aylık gelir düzeyi yüksek olanlarda, kadınlarda anlamlı şekilde arttığı raporlanmıştır^{8,14-17}. Yurtseven ve ark.'nin¹⁷ sağlık meslek lisesi öğrencisine uyguladıkları anket sonuçları GKÜ kullanımının kız öğrencilerde daha fazla olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda GKÜ kullanım oranı 16-24 yaş grubunda ve kadınlarda daha fazla bulunmuştur. Yurtseven ve ark.'nin¹⁷ çalışması ile kıyaslandığında benzer yaş grubundaki GKÜ kullanım oranını daha düşük bulmamız sağlık meslek lisesi öğrencilerinin güneşten korunma bilincinin daha yüksek düzeyde olabileceğini düşündürmüştür. Ayrıca Lee ve ark.¹⁴ çalışmalarında unutkanlığın GKÜ kullanmada en önemli engel olduğunu belirtmişken çalışmamız sonuçlarına göre alışkanlık olmamasının GKÜ kullanmada en önemli engeli oluşturduğu saptanmıştır.

Yapılan bir çalışmada güneş kozmetiklerinin koruma faktörü (SPF) değeri 15'in altında GKÜ kullanım oranını %8,9 ve SPF değeri 30'un üzerinde GKÜ kullanım oranını %6,1 olarak bulunmuştur⁷. Çalışmamızda GKÜ kullanım oranının, SPF değeri 15'in altında %3,3 ve SPF değeri 30'un üzerinde %60,2 olarak bulunması, son yıllarda faktör düzeyi arttıkça ürünün güneşten koruma etkinliğinin arttığı algısının yerleşmesi ve bu sebeple bireylerin yüksek faktörlü güneş kremi kullanma eğiliminde olmaları ile açıklanabilir.

Çalışmamıza dahil edilen bireylerin %44,3'ü, Hutchinson ve ark.'nin¹⁸ çalışması (%44) ve Fernandez-Morano ve ark.'nin¹⁹ çalışması (%47,8) ile uyumlu olarak, GKÜ kullanmakta idi. Prui ve ark.'nin²⁰ Avustralya'dan yaptıkları araştırmalarında olguların %61'inin GKÜ uygulamasını tekrarladığını rapor etmişlerdir. Çalışmamızda ise GKÜ kullanan hastaların %52,5'i sadece güneşe çıkacağı zaman, %24,9'u sabah bir kez, %14,4'ü, 4-5 saatte bir ve %8,3'ü 2-3 saatte bir tekrarlamak üzere GKÜ kullandığını bildirmiştir. Günlük hayatta en çok GKÜ kullanılan vücut bölgesi %70,2 oranla yüz olarak belirtilmiş, güneş gören vücut alanlarına GKÜ uygulayanlar ise %30,9 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, GKÜ kullanan bireylerin gün içinde tekrarlamada davranışını sergilemede yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Bununla birlikte çalışmamızda GKÜ kullanan bireylerin %81,2'sinin güneşe çıkmadan yarım saat önce ve %12,2'sinin güneşe çıkarken GKÜ kullandığı bulunmuştur. Bu sonuca göre çalışmamıza katılan bireylerin GKÜ'yü dışarı çıkmadan yarım saat önce uygulama konusunda benzer çalışma sonucuya karşılaştırdığında daha duyarlı oldukları öne sürülebilir²¹.

Ergin ve ark.'nin⁹ beş yaşından küçük çocuğu olan annelerde yaptığı çalışmada annelerin güneşten korunmak amacıyla kendileri için en sık tercih ettikleri yöntemin %96,3 oranla gölgede durma, çocukları için en sık tercih ettikleri yöntemlerin ise sırasıyla açık renk giysiler, gölgede tutma ve şapka takma olduğu bildirilmiştir. Çalışmamızda da ilk sırada gün ortası güneşinden sakınma ve gölgede durma en sık tercih edilen güneşten korunma yöntemleri olarak bulunmuştur. Çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocukları için en sık tercih ettikleri güneşten korunma metodları sırasıyla gün ortası güneşinden kaçınma, şapka takma ve gölgede durma olarak bulunmuştur. Bu da erişkinlerin kendileri için tercih ettikleri güneşten korunma yöntemlerini çocukları için de uygulama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu durum çocukluk çağında çok önemli olan güneş maruziyetinin azaltılabilmesi için öncelikle ebeveynlerin ve dolaylı olarak çocukların bilinçlendirilerek bu farkındalığın günlük hayattaki tutum ve davranışlara yansıtılmasının önemini göstermektedir. Yine çalışmamızda ebeveynin eğitim seviyesi

yükseldikçe çocukları için GKÜ kullanım oranlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde arttığı tespit edilmiştir ($p<0,001$).

Çalışma grubumuzun %26,8'i güneşin deri üzerine zararlı etkileri ve korunma konusundaki bilgi düzeylerini yeterli görürken, %73,2'si yeterli olmadığını ifade etmiştir. Bilgi düzeyi yeterli olanların %70'i bilgi düzeyini yeterli görmediğini, bilgi düzeyi yeterli olmayanların %19,5'i bilgi düzeyini yeterli gördüğünü belirtmiştir. Bu durum bilgi düzeyi düşük olan bireylerin yanlış bilgilere sahip olduğunun farkında olmaması ile ilişkili olabilir.

Bir çalışmada katılımcıların %44,5'inin güneşten korunma konusunda kullanılan bilgi kaynaklarının televizyon, dergi ve gazeteler olduğu belirtilmiştir¹⁰. Çalışmamızda da benzer şekilde televizyon, dergi ve gazetenin güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkında bilgi kaynakları arasında ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Bu sonuçlar, hayatımızda önemli yer tutan basın yayın araçlarının bilinçlendirme amaçlı etkin olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda polikliniğe başvuran hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları hakkındaki bilgilerinin genel olarak yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte gazete ve televizyonlarda halkı bilinçlendirmek için yapılan faaliyetlerin farkındalığı artırdığı, ancak davranış değişiklikleri oluşturmada yetersiz kaldığı görülmüştür. İlaveten, hayat boyu güneş maruziyetinin %80'i çocukluk döneminde olup, rutin GKÜ kullanan çocuklarda %78 oranında daha sonraki dönemlerde deri kanseri gelişiminin azaltılabileceği bilinmektedir. Güneşten kaçınma, GKÜ kullanma ve uygun giyinme ile deri kanseri gelişimi önemli ölçüde önlenir. Bu nedenle deri kanserini önlemeye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri öncelikle çocuklara odaklanmalıdır. Ayrıca çocukların güneşten korunma davranışlarının ailelerin tavsiyelerine göre değiştiği görülmektedir. Bilgi düzeyi yüksek ve kendilerini güneşten koruyan ailelerin çocuklarını da güneşten korudukları raporlanmıştır²².

Sonuç

Sonuçlarımıza göre halkın sadece güneşin zararlı etkilerine karşı bilinçlendirilmesinin yeterli olmayıp yanı sıra etkin şekilde güneşten korunma bilincinin de yerleştirilmesi gerekmektedir. Çocukların günlerinin büyük kısmını geçirdikleri kreş, anaokulları, ilk ve orta öğretim kurumlarında hem çocuklar hem ailelerinin güneşten korunma yolları konusunda eğitilmesi ve bunun bir devlet politikası haline getirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Etik

Etik Kurul Onayı: Çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Yerel Etik Kurulu'ndan izin alındı ve etik kurulun 07/03/2012 tarihli 3 sayılı kararı ile başlatıldı (protokol 07/03/2012 tarihli ve 3 sayılı kararı), Hasta Onayı: Çalışmamıza dahil edilen tüm hastalardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Editörler kurulu dışında olan kişiler tarafından değerlendirilmiştir.

Yazarlık Katkıları

Konsept: Sevim Terzi, Pinar Yüksel Başak, Dizayn: Sevim Terzi, Pinar Yüksel Başak, Veri Toplama veya İşleme: Sevim Terzi, Analiz veya Yorumlama: Sevim Terzi, Pinar Yüksel Başak, İjlal Erturan, Literatür Arama: Sevim Terzi, Yazan: Sevim Terzi, Pinar Yüksel Başak, İjlal Erturan.

Çıkar Çatışması: Yazarlar bu makale ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Çalışmamız için hiçbir kurum ya da kişiden finansal destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- İlter NN, Öztaş MO, Adışen E, ve ark: Ankara'da bir alışveriş merkezinde yapılan nevüs taramasında popülasyonun güneşten korunma alışkanlıkları ve melanositik nevüslerinin değerlendirilmesi. *Turkderm* 2009;43:155-9.
- Wolpowitz D, Gilchrist BA: The vitamin D questions: how much do you need and how should you get it? *J Am Acad Dermatol* 2006;54:301-17.
- Akkaya VB, Erturan İ: Güneşten koruyucuların immün fonksiyonlar üzerine etkileri. *T Klin J Cosmetol* 2004;5:167-72.
- Stephen A, Clarke VA: Suntanning and sun protection: a review of the psychological literature. *Soc Sci Med* 1995;40:265-74.
- Güngör E: Ultraviyole radyasyonu ve foto yaşlanma. *Türkiye Klinikleri J Cosm Dermatol-Special Topics* 2010;3:22-6.
- Filiz TM, Cinar N, Topsever P, Ucar F: Tanning youth: knowledge, behaviors and attitudes toward sun protection of high school students in Sakarya, Turkey. *J Adolesc Health* 2006;38:469-71.
- Kaymak Y, Tekbaş ÖF, Şimşek İ: Üniversite öğrencilerinin güneşten korunma ile ilgili bilgi tutum ve davranışları. *Turkderm* 2007;41:81-5.
- Köktürk A, Baz K, Buğdaycı R, ve ark: Dermatoloji polikliniğine başvuran hastalarda güneşten korunma bilinci ve alışkanlıkları. *Turkderm* 2002;12:198-203.
- Ergin A, Bozkurt Aİ, Bostancı M, Önal Ö: Beş yaşından küçük çocuğu olan annelerin güneşin sağlığa etkisine yönelik bilgi ve davranışlarının belirlenmesi. *Pamukkale Tıp Dergisi* 2011;4:72-8.
- Kaptanoğlu AF, Dalkan C, Hıncal E: Kuzey Kıbrıs Türk Toplumunda Güneşten Korunma: İlkokul Çağı Çocukları ve Ailelerinin Güneşten Korunma ile İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışları. *Turkderm* 2012;46:121-9.
- Yan S, Xu F, Yang C, et al: Demographic differences in sun protection beliefs and behavior: a community-based study in Shanghai, China. *Int J Environ Res Public Health* 2015;12:3232-45.
- Stanton WR, Janda M, Baade PD, Anderson P: Primary prevention of skin cancer: a review of sun protection in Australia and internationally. *Health Promot Int* 2004;19:369-78.
- Owen T, Fitzpatrick D, Dolan O, Gavin A: Knowledge, attitudes and behaviour in the sun: the barriers to behavioural change in Northern Ireland. *Ulster Med J* 2004;73:96-104.
- Lee A, Garbutcheon-Singh KB, Dixit S, et al: The influence of age and gender in knowledge, behaviors and attitudes towards sun protection: a cross-sectional survey of Australian outpatient clinic attendees. *Am J Clin Dermatol* 2015;16:47-54.
- Turhan Haktanır N, Yazıcı S: Ebeveynlerin sosyal, ekonomik ve kültürel düzeylerinin çocukları güneşin zararlı etkilerinden koruma üzerine etkileri. *Çocuk Dergisi* 2008;8:160-5.
- Pengpid S, Peltzer K: Sun protection use behaviour among University students from 25 low, middle income and emerging economy countries. *Asian Pac J Cancer Prev* 2015;16:1385-9.
- Yurtseven E, Ulus T, Vehid S, et al: Assessment of knowledge, behaviour and sun protection practices among health services vocational school students. *Int J Environ Res Public Health* 2012;9:2378-85.
- Hutchinson AD, Prichard I, Ettridge K, Wilson C: Skin Tone Dissatisfaction, Sun Exposure, and Sun Protection in Australian Adolescents. *Int J Behav Med* 2015;22:435-42.
- Fernandez-Morano T, De Troya-Martin M, Rivas-Ruiz F, et al: Behaviour, attitudes and awareness concerning sun exposure in adolescents on the Costa del Sol. *Eur J Dermatol* 2014;24:85-93.
- Pruim B, Wright L, Green A: Do people who apply sunscreens, re-apply them? *Australas J Dermatol* 1999;40:79-82.
- Laniauskaite I, Ozalinskaite A, Strupaite R, Bylaite M: Skin cancer knowledge, attitude and behavior towards sun exposure among young adults in Lithuania. *Dermatol Online* 2011;2:189-95.
- Johnson K, Davy L, Boyett T, et al: Sun protection practices for children: knowledge, attitudes, and parent behaviors. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2001;155:891-6.